

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-415-6-10>

АНАЛІЗ ЧИННИКІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА СТАН ІТ-СЕКТОРУ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

В останні 10 років ІТ-сектор був одніє за найбільш швидко зростаючих галузей української економіки. Рок від року зростав прибуток галузі, зростала сума виплати податків до держбюджету України, зростала кількість фахівців, що задіяні у галузі. До початку повномасштабного вторгнення обсяг експорту, котрий генерував ІТ-сектор України був на другому місці після агропромислового комплексу. Після повномасштабного вторгнення бізнес-середовище України набуло величезних змін, не став виключенням і ІТ-сектор.

Метою статті є аналіз ключових чинників, що з'явилися за роки повномасштабного вторгнення і впливають на сучасний стан українського сектору високих технологій. Розуміння цих чинників закладе фундамент для майбутніх досліджень, що дозволять вченим і підприємцям зменшити вплив негативних чинників і оптимізувати ефект від позитивних чинників.

Згідно з останніми даними НБУ, обсяг експорту ІТ-галузі України зазнав певних змін (табл. 1) [4].

Таблиця 1

Обсяг експорту ІТ-сектору України (млн дол. США)

	Січ.	Люг.	Бер.	Квіт.	Трав.	Чер.	Лип.	Сер.	Вер.	Жов.	Лис.	Груд.
2022	639	839	521	578	601	564	542	621	578	535	580	751
2023	528	547	600	539	590	573	559	566	521	529	564	611
2024	508	518	565	545	560	512	539	-	-	-	-	-

Джерело: на основі даних НБУ [4]

З таблиці ми бачимо, що у 2023 році обсяг експорту впав порівняно з 2022 роком, у 2024 році обсяг ІТ-експорту поступово зменшується порівняно з 2023 роком.

Проаналізуємо чинники, що негативно впливають на ІТ-сектор:

1.1. Ринкова ситуація у світі.

Одним з важливих негативних чинників, що впливає на український ІТ-сектор не пов'язані з війною, ані з Україною – це нестабільна економічна ситуація у світі. Особливо хочеться відмітити декілька пунктів:

- аналітики остерігаються рецесії у США. Падіння фондових індексів, що відбулося 5 серпня 2024, багатьма було названо “чорним понеділком” і свідчить про невпевненість в стабільності світової економіки;

- різке підвищення рівня безробіття у США. Згідно з звітом про безробіття у США зростає вже другий рік поспіль і досягло піку у серпні 2024 року;

- скорочення персоналу ІТ-гігантів. Лише за січень 2024 такі компанії як Meta, Amazon, Microsoft, Google, TikTok і Salesforce звільнили близько 25 тисяч працівників;

- AI розчарування. Практичне використання штучного інтелекту для бізнесу у багатьох аспектах не виправдовує очікувань і інвестори не впевнені у тому що зможуть отримати прибуток від напрямку, що здавався дуже перспективним;

- вибори у США. Багато інвесторів очікують на результати виборів у США перш ніж приймати рішення щодо вибору стратегії розвитку бізнесу.

1.2. Зменшення інвестицій в Україну. Після повномасштабного вторгнення велика кількість запланованих закордонних інвестицій в Україну були відмінена, заморожена, чи перенесена в інші країни. Гроші на які повинні були відкритися нові офіси, придбано обладнання, найняті чи підготовлені українські спеціалісти вже ніколи не потраплять до України через бойові дії.

1.3. Закриття філій і представництв закордонних компаній. Багато компаній зачинили філії в Україні, а співробітники були звільнені чи перевезені у філії в інших країнах. Так, наприклад, компанія Snap inc. повністю залишила Україну, а компанія Ubisoft перевезла значну кількість співпрацівників до Румунії і Франції.

1.4. Релокація українських компаній і спеціалістів. Українських компаній переїжджають за кордон і перевозять своїх співробітників. Перевезені спеціалісти починають платити податки по місцю нової резидентури і залишаються в економіці України лише як гастарбайтери, що надсилають гроші додому.

1.5. Припинення або зміна умов контракта. Ряд крупних клієнтів, що розміщували великі замовлення серед українських компаній використали початок війни як привід для припинення чи не продовження існуючого контракту з українською компанією.

Інші контрагенти вимагають від української сторони страхувати контракт від ризику невиконання, що приводило к додатковому зростанню витрат і зменшенню прибутку.

Частка замовлень була перенаправлена в інші країни, в першу чергу, в Індію. Послуги індійських спеціалістів зазвичай коштують дешевше, і вторгнення додало додаткових аргументів на користь обрання азійських партнерів.

1.6. Збільшення витрат. Необхідність страхувати контракт від невиконання це не єдина витрата, що додалась у останні роки.

Так до витрат українських компаній додалися нові статті:

- витрати на додаткову кібербезпеку;
- витрати на забезпечення електроживлення (генератори у офісах, зарядні станції для співробітників);
- витрати на забезпечення інтернету (Starlink);
- витрати на бронювання ключових фахівців від мобілізації.

Підвищення витрат неминуче призводить до зменшення рівня заробітної плати яку компанії можуть запропонувати і це зменшує конкурентоспроможність українського бізнесу в боротьбі за найкращі людські ресурси.

1.7. Ментальний стан працівників. В останні роки фіксується погіршення працездатності та ефективності людського капіталу. Це пов'язано з наступними факторами:

- зменшення заробітної плати;
- депресії, що пов'язані с переїздом та іншими факторами;
- тривожність за друзів та рідних;
- відсутність дружного і професійного оточення в країні еміграції;
- відсутність постійного електроструму и інтернета;
- повітряні тривоги;
- страх втратити працю;

– страх мобілізації.

Незважаючи на невизначеність політичного та економічного стану України, ІТ-галузь в умовах війни змогла не лише продемонструвати свою стійкість, а й продовжує активно розвивається. До позитивних чинників, які впливають на ІТ-сектор, варто віднести наступні:

– державне оборонне замовлення. Зараз дуже багато програмістів та інженерів знайшли працю в армії та оборонній промисловості. Вони будують нову зброю, шукають нові способи радіоелектронної боротьби, нові шляхи передавати і захищати інформацію та багато іншого. Конкретні задачі та кількість спеціалістів є таємницею, але зрозуміло, що після закінчення війни цей унікальний досвід дасть поштовх десяткам нових стартапів, як то було у Ізраїлі.

– military tech. Окрім державного замовлення в останні часи з'явилося багато стартапів які виробляють нові технології для потреб фронту, в першу чергу це БПЛА, надводні і підводні дрони, захищені портативні рації та системи зв'язку, системи завчасного попередження населення про повітряні тривоги. Усі ці прилади потребують якісного і сучасного програмного забезпечення і з часом можуть зайняти місце на міжнародному ринку.

– ІТ у енергетичній галузі. Починаючи з 2022 року і по цей час країна-агресор постійно виконує ракетні атаки на енергетичну систему України, що приводить к численним проблемам і регулярним відключенням електроживлення по всій країні. Енергетики повинні швидко збирати інформацію про наслідки атак, координувати діяльність, ефективно відновлювати пошкоджені потужності, грамотно керувати ресурсами, що залишилися та поширювати інформацію про графіки постачання серед населення. Рішення усіх цих задач потребує сучасних інформаційних рішень. Найбільш помітним діячем на тлі розробки програмного забезпечення для енергетичної галузі є Modus X – компанія, що нещодавно відокремилася від ДТЕК і проводить для неї цифрову трансформацію.

– Med tech. Повномасштабна війна змінює сферу охорони здоров'я та фармацевтику в Україні. Перед державою постало багато викликів, одним із яких є збереження здоров'я нації та пошук рішень для повноцінного життя поранених. Вітчизняна медицина зіткнулася з величезною кількістю мінно-вибухових травм, складних поранень і контузій. За останніми даними, майже 50 000 українців мають ампутації. Протезування, регенеративна медицина, системи швидкого

навчання медичних спеціалістів – всі ці медичні спеціальності з одного боку отримали величезний поштовх для розвитку, а з іншого боку можуть трансформуватися в майбутні стартапи про які будуть відомо в усьому світі.

Підводячи підсумки, слід підкреслити, що ІТ залишається другим за значимістю експортно орієнтованим сектором економіки (після агропромислового комплексу). За результатами першого півріччя ІТ-експорт становив 11,5 % від усього експорту України і майже 38 % від експорту послуг. І незважаючи на те, що війна спричиняє великі труднощі для розвитку, можна побачити чималу кількість перспектив для майбутнього зростання ІТ-сектору.

Література:

1. Топ-50 ІТ-компаній України, літо 2024: мінус 2,4 тисячі фахівців за пів року, у п'ятірці найбільших – новий гравець. URL: https://dou.ua/lenta/articles/top-50-summer-2024/?from=recent_pinned (дата звернення: 10.08.2024).
2. Лисик О., Моряк Т. Аналіз стану ІТ-сектору України в умовах повномасштабної війни. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 55. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2882> (дата звернення: 16.08.2024).
3. Лучко Г. Тенденції розвитку ІТ-сектору України. *Бізнесінформ*. 2024. № 3. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2024-3_0-pages-145_152.pdf (дата звернення: 12.08.2024).
4. Національний Банк України. Статистика зовнішнього сектору. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення: 13.08.2024).
5. Український ІТ-експорт у 2024 році: аналітика та прогнози. URL: <https://speka.media/ukrayinskii-it-eksport-u-2024-roci-analitika-ta-prognozi-p06o2g> (дата звернення: 15.08.2024).